

زمره کدامیک از صور تمییزی تجربی و نظری عقل است؟ با توجه به موضوع و مسائل این علم میتوان گفت که علم عمران با عقل تمییزی قرابت بیشتری دارد زیرا که عقل تمییزی به شناخت نظم و سامان و تربیت امور می پردازد، حال آنکه عقل تجربی به نحوه رفتار زندگی با دیگران نظر دارد و عقل نظری نیز مستوجه ماورای محسوسات و بیرون از دایره عمل است.^{۲۵}

هدف علم عمران بررسی امور اجتماعی و تاریخی جهت کشف علل واقعی آنهاست. لذا این علم نه چون خطابه هدف اقتناع مردم را دارد و نه چون علم مدنی می خواهد جامعه را بر اساس حکمت و اخلاق اداره نماید.^{۲۶} بلکه هدفش درک علل تحولات تاریخی و اجتماعی و هم چنین ساخت کلی اجتماع فسارغ از قضاوتهای ارزشی، و ملاحظات اخلاقی است و بهمین دلیل است که علم نوین جامعه شناسی تا حدودی مرهون اندیشه و آرا وی میباشد.

یادداشتها:

- ۱- جهت آگاهی بیشتر از محیط اجتماعی این خلدون و اوضاع اجتماعی و سیاسی در آن دوران رجوع شود به:
- گنابادی، محمد پروین، مقدمه کتاب مقدمه.
- ساطع الحصری، دراسات عن مقدمه ابن خلدون
- ۲- مقدمه ص ۷۶
- ۳- به نقل از کتاب پژوهش در اندیشه های ابن خلدون نوشته دکتر محمدعلی شیخ، انتشارات دانشگاه ملی ایران، ۱۳۵۷.
- ۴- مقدمه ص ۱۳
- ۵- مقدمه ص ۷۴
- ۶- مقدمه ص ۶۹
- ۷- مشخصات کتاب به این شرح است: صنا الفاخوری، خلیل الجسر، تاریخ فلسفه در جهان اسلامی، ترجمه عبدالمحمّد آیتی، انتشارات زمان، ۱۳۵۸
- ۸- از ص ۸۵۹ تا ص ۱۲۹۲
- ۹- سورة نحل آیه ۸۰
- ۱۰- مقدمه ص ۸۸۲
- ۱۱- مقدمه ص ۷۹

- ۱۲- مقدمه ص ۹
- ۱۳- مقدمه ص ۴
- ۱۴- مقدمه ص ۶۵
- ۱۵- مقدمه ص ۲
- ۱۶- مقدمه ص ۶۹
- ۱۷- مقدمه ص ۷۰
- ۱۸- مقدمه ص ۶۴

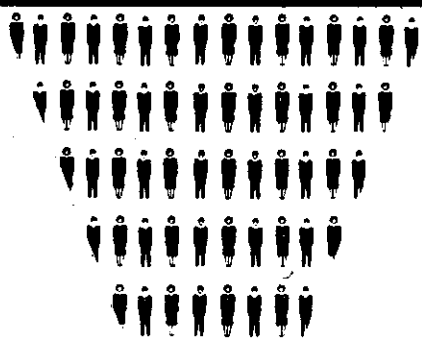
۱۹- سخن ابن خلدون در خصوص کیفیات عارض بر طبیعت اجتماع تا حدودی با نظر دورکیم در مورد نهادهای اجتماعی، قرابت دارد. این شباهت بخصوص در مواردی چون اقتصاد، دولت، تعلیم و تربیت که این نهادها بر عوارض ذاتی اجتماع به میزان قابل تطبیق است، بیشتر می شود.

۲۰- در مقدمه مواردی می توان یافت که ابن خلدون از روش خود اعراض کرده و با توجه به مسائل دیگری به بررسی مطلب پرداخته است، نظیر داستان جعفر و عباس در مقدمه ص ۲۵.

- ۲۱- مقدمه ص ۷۴
- ۲۲- مقدمه ص ۱۳
- ۲۳- مقدمه ص ۵۱
- ۲۴- مقدمه ص ۶۹

۲۵- آقای دکتر داوری در کتاب مقام فلسفه در تاریخ دوره اسلامی ص ۱۳۳ در این خصوص چنین اظهار می دارد: عقلی که «در علم جدید و به طور کلی تمدن کنونی» مؤثر است چیزی قریب به عقل تمییزی ابن خلدون است، پس ابن خلدون از فلسفه اعراض کرده است تا قانون تغییر و تحول و عمران را که مناسبت با عقل تمییزی دارد بیان کند. آقای دکتر داوری سپس به مطلبی اشاره می کند که بسیار تأمل انگیز است «... در واقع ابن خلدون به نوعی علم عقلی قائل است که نه تابع فلسفه متقدمان است و نه به دیانت ارتباط دارد و حرمت و اعتبار او نزد علمای اجتماع امروزی بهمین سبب است.»

۲۶- بنظر می رسد نظر آقای دکتر داوری در این خصوص در کتاب تبیین محل اشکال باشد، ایشان چنین اظهار داشته اند «اگر ابن خلدون عقل را بمعنائی مراد کرده بود که ارسطو و فلاسفه متأخر از او مراد کرده بودند علم عمران صورتی از علم مدنی مبتنی بر حکمت نظری بود و علم مستقلی بشمار نمی آمد.» حال آنکه علاوه بر معنای عقل در نظر ابن خلدون، علم عمران و علم مدنی از لحاظ موضوع، روش و هدف نیز متفاوت هستند چرا که شناخت واقعیات اجتماع (آنچه هست) کاملاً متفاوت است با تدبیر امور مدینه بر اساس حکمت (آنچه که باید باشد).

آرشیو جمعیت

سعید سبزیان

در پی توسعه عظیم و روزافزون تکنولوژی و تحولات اقتصادی اجتماعی طی یکی دو قرن اخیر در جهان، تغییرات مهمی در کلیه شئون زندگی بشر پدید آمده است. مجموعه ایسن تحولات، جمعیت را نیز در معرض تغییرات عمیق قرار داده است.

در نتیجه کاربرد تکنولوژی در کشاورزی و استفاده از روشهای جدید بهره برداری از زمین، منابع انرژی توسعه یافته و شرایط بهتری برای زیست و تغذیه فراهم شده و کره زمین نیز پذیرای تعداد بیشتری از انسانها شده است. از طرف دیگر با توسعه علم پزشکی و بهداشت محیط، ریشه بسیاری از بیماری های شایع کنده شده و مرگ و میر اطفال به حداقل رسیده است. در نتیجه طی دو قرن اخیر در کشورهای توسعه یافته و طی قرن جاری و بویژه پس از جنگ جهانی دوم، در کشورهای در حال توسعه، مرگ و میر بشدت کاهش یافته و متوسط عمر انسانها افزایش یافته است. بنابراین نرخ رشد جمعیت در یکی دو قرن اخیر بتدریج شتاب روزافزونی پیدا کرده و جمعیت جهان چندبرابر شده است. بهمین دلیل بویژه در کشورهای در حال توسعه،

جمعیت مدتهاست یکی از مسائل مهم قلمداد می‌شود و نظرات کلیه اندیشمندان و علمای اقتصادی اجتماعی را در زمینه‌های مختلف بخود جلب کرده است.

توجه به اهمیت این مسئله ما را بر آن داشته که در هر شماره از رشد علوم اجتماعی، تحت عنوان آرشیو جمعیت، گوشه‌هایی از تازه‌ترین آمار و اطلاعات و حقایق جمعیتی را به باگاهی و نظر شما برسانیم.

در اولین گام، ضمن جدول زیر جمعیت مناطق عمده و قاره‌های مختلف جهان، طی سالهای ۸۵ - ۱۹۵۰ مقایسه شده است. همچنین در ستون ۸ جدول، درصد نرخ رشد سالیانه جمعیت در بین سالهای ۸۵ - ۱۹۵۰

آمده است. ستون ۹ جدول نیز نسبت افزایش جمعیت در فاصله ۳۵ سال مذکور و بعبارت دیگر چندبرابر شدن جمعیت در این فاصله را نشان می‌دهد.

همانطوریکه آمار و ارقام نشان می‌دهد، جمعیت کل جهان در فاصله سال ۱۹۵۰ تا ۱۹۸۵ (۳۵ سال) به نزدیک دوبرابر رسیده و اطلاعات بعدی از سال ۱۹۸۷ بیانگر آنست که در حال حاضر، جمعیت کل جهان بیش از دوبرابر جمعیت سال ۱۹۵۰ است. با نگاهی به

ستون ۹ جدول مشاهده می‌شود که در بین قاره‌ها و مناطق مختلف جهان، بترتیب، آسیای غربی با نسبت ۲/۷، آفریقا و آمریکای لاتین با نسبت ۲/۵، آسیای جنوبی با نسبت ۲/۳ و

آسیای جنوب شرقی با نسبت ۲/۲ بیشترین نسبت افزایش جمعیت را در ۳۵ سال گذشته داشته‌اند.

با نگاهی به ستون ۸ جدول مشاهده می‌شود، که در بین سالهای ۸۵ - ۱۹۸۰ بترتیب: آفریقا با نرخ رشد ۲/۹، آسیای غربی با نرخ رشد ۲/۸، آمریکای لاتین با نرخ رشد ۲/۳، آسیای جنوبی با نرخ رشد ۲/۲ و آسیای جنوب شرقی با نرخ رشد ۲/۱، بالاترین نرخ رشد را در بین قاره ۱ و مناطق عمده جهان دارا هستند.

منابع:

- U. N. Year Book, 1985.
- U. N. Year Book, 1983.
- U. N. Year Book, 1970.

۹ ۸ ۷ ۶ ۵ ۴ ۳ ۲ ۱

نسبت جمعیت به ۱۹۸۵ ۱۹۵۰	نرخ رشد سالانه (درصد) ۱۹۸۰ - ۸۵	جمعیت به میلیون نفر							مناطق جهان
		۱۹۸۵	۱۹۸۰	۱۹۷۵	۱۹۷۰	۱۹۶۵	۱۹۶۰	۱۹۵۰	
۱/۹	۱/۷	۴۸۳۷	۴۴۵۳	۴۰۷۶	۳۶۸۳	۳۳۲۴	۳۰۱۴	۲۵۰۴	کل جهان
۲/۵	۲/۹	۵۵۵	۴۷۶	۴۱۰	۳۵۷	۳۱۴	۲۷۸	۲۲۲	آفریقا (کل)
۲	۱/۷	۶۶۸	۶۱۴	۵۶۰	۵۱۰	۴۶۳	۴۱۵	۳۳۱	آمریکا (کل)
۱/۶	-۱/۹	۲۶۴	۲۵۲	۲۳۹	۲۲۷	۲۱۴	۱۹۹	۱۶۶	آمریکای شمالی
۲/۵	۲/۳	۴۰۵	۳۶۲	۳۲۲	۲۸۴	۲۴۹	۲۱۷	۱۶۵	آمریکای لاتین
۲/۱	۱/۷	۲۸۱۸	۲۵۹۱	۲۳۵۷	۲۰۹۵	۱۸۵۳	۱۶۶۶	۱۳۶۶	آسیا (کل)
۱/۹	۱/۲	۱۲۵۰	۱۱۸۳	۱۱۰۲	۹۸۴	۸۷۳	۸۰۱	۶۷۱	آسیای شرقی
۱/۹	۱/۲	۱۰۶۰	۱۰۰۳	۹۳۳	۸۲۹	۷۲۹	۶۶۷	۵۵۴	چین
۱/۴	-۱/۷	۱۲۱	۱۱۷	۱۱۲	۱۰۴	۹۹	۹۴	۸۴	ژاپن
۲/۳	۲/۲	۱۵۶۸	۱۴۰۸	۱۲۵۵	۱۱۱۱	۹۸۰	۸۶۴	۶۹۵	آسیای جنوبی
۲/۲	۱/۲	۴۰۰	۳۶۲	۳۲۴	۲۸۸	۲۵۴	۲۲۵	۱۸۱	آسیای جنوب شرقی
۲/۷	۲/۸	۱۱۳	۹۸	۸۵	۷۴	۶۴	۵۶	۴۲	آسیای غربی
۱/۳	-۱/۳	۴۹۲	۴۸۴	۴۷۴	۴۵۹	۴۴۵	۴۲۵	۳۹۲	اروپا
۱/۳	-۱/۱	۱۵۴	۱۵۴	۱۵۲	۱۴۸	۱۴۳	۱۳۵	۱۲۲	اروپای غربی
۱/۳	-۱/۵	۱۱۲	۱۱۰	۱۰۶	۱۰۳	۱۰۰	۹۷	۸۹	اروپای شرقی
۱/۲	-۱/۱	۸۳	۸۲	۸۲	۸۰	۷۹	۷۶	۷۲	اروپای شمالی
۲	۱/۵	۲۴/۶	۲۳/۰	۲۱/۲	۱۹/۳	۱۷/۵	۱۵/۸	۱۲/۶	اقیانوسیه
۱/۶	۱	۲۷۹	۲۶۵	۲۵۳	۲۴۲	۲۳۱	۲۱۴	۱۸۰	شوروی